II

„CĂPITAN" MAVROMATI

Un zid chinezesc, nevăzut decît de ochii mei îngroziți, se înălța în ușa crîșmei lui kir Leonida și mă despărți de lume, de îndată ce încinsei șorțul stăpînului.

Pușcăriei i se spune pușcărie ; omul închis într-însa știe că i s-a răpit libertatea. Ce trebuie să știe copilul dat la stăpîn ? Că e pus acolo ca să slujească ? Nu. El trebuie să știe, el va afla-o singur, că în afară de-o muncă pe care legile n-o îngăduiesc nici oamenilor maturi, dreptul sfînt de a pleca după terminarea muncii, de a ieși în stradă, de a se confunda cu întunericul nopții și cu propriile-i gînduri, acest drept îi e suprimat lui, copilului ; lui, visătorul setos de libertate ; lui, debutantul în viață !...

Mă uitam la muncitorii care se întorceau seara acasă, cu pîinea la subsuoară, rupți de oboseală, înecați în praf ori înotînd în noroi, și-mi ziceam :

„Și eu mă scol ca ei, la șase dimineața, și trudesc nu pînă seara, ci pînă la miez de noapte ; n-am și eu dreptul să mă duc acasă, ca ei, la patul meu, la mama mea ?"

Nu ! Eu, noi, băieții de prăvălie, trebuie să facem două zile de muncă neîntreruptă într-o singură zi ! Iar cînd era întreruptă timp de două ceasuri, la trei după-prînz și la zece seara, nu o dreaptă și binemeritată odihnă ne aștepta, ci groaznica și neînvinsa moțăială, cu cortegiul ei de torturi inchizitoriale.

Destînat să-mi fac ucenicia crâșmărească la spălatul vaselor, mai trebuia, între timp, „să învăț hruba", nemăr-

ginitul labirint al celor două sute de butoaie cu vinuri și rachiuri, pierdute în inima pămîntului ; să învăț pe dinafară zecile de calități ale băuturilor și să le recunosc, mai tîrziu, după culoare și miros.

Ah, n-am să uit niciodată lipsa de omenie a tejghetarului, care mă îmbrîncea pe tot lungul celor optzeci de trepte ale scărilor, umede și rupte, ale pivniței și hrubei, pe care le scoboram cu frica în sîn de a nu-mi frînge gîtul la fiecare pas ! Și de cîte ori voi vedea un băiat de prăvălie, am să-mi aduc aminte de cîinescul procedeu al tejghetarului fără inimă, care credea că mă „învață" cînd, într-un întuneric beznă și alergînd printre vase, de-abia murmura între dinți :

— Numerele unu, două, cinci, paisprezece, douăzeci : vinuri noi ! Numerele... (cutare, cutare) : vinuri de un an, de doi, de cinci, de zece, de douăzeci de ani ! Butoaiele astea cu „presiune" : fac să sară caneaua ! Vinul de-aici are iz. Astălalt are „floare" ! Să bagi de seamă, că dracu te-a luat ! Acum culorile : astea-s vinuri albe ; astea, negre ; ghiurghiuliu ; vin-pelin ; vin tămîios.

La cramă, același lucru, aceeași rea-voință :

— Țuică, drojdie, secară, tescovină, șlibovită, rom, cognac, piper-mint, ananas, mastică simplă, mastică de Hio. De aci să scoți numai cînd ți-oi spune eu ! Cînd îți „fac cu ochiu", să nu scoți ! Astea-s rachiuri vechi ! Astelalte, noi ! Să nu te puie naiba să le amesteci ori să te înșeli ! Și cînd te trimit în beci, ori la cramă, să-mi vii „într-o pîrțiitură de cal". Dacă-ți vine să te „pișì" în toiul trebii, „strînge robinetu" !

Dar teroarea asta a ucenicului crîșmar, (voi povesti într-o zi și pe acea a ucenicului meșteșugar), chinul acesta, plătit cu sute de palme, mai poate avea o umbră de îndreptățire în ochii unei lumi nedrepte : „Așa e pînă-nveți o meserie", spune lumea asta.

Ce justificare, însă, pot avea suferințele produse din pofta de a batjocori și turmenta un copil care cade din picioare de somn și oboseală ?

În plină muncă, în lupta cu teancurile de farfurii, oale, cuțite, linguri și furculițe, aduse cu duiumul și respingător

de slinoase, oboseala şi somnul îmi erau învinse de urletul asurzitor al prăvăliei în fierbere şi de iuţeala cu care eram nevoit să alerg, şi să lucrez, dacă nu voiam să fiu „cîrpit" de bucătar, de tejghetar, ori de zevzecul de „barba" Zanetto, tatăl stăpînului, un nebun care era gata, în orice clipă, să-ţi arunce o farfurie în cap. Dar, de îndată ce zarva se ostoia, fie după-prînz, fie seara, veneau orele cele mai cumplite, venea nemilostivul supliciu al aţipelei de-a-n picioarelea, cînd mii de ace îţi furnică prin vine şi cînd trupul e gata să se prăbuşească la pămînt. Îngăduit le era, atunci, bucătarului şi stăpînilor să se trîntească pe canapeaua din odaia prăvăliei, să se lungească pe un pat sau să se aşeze pe un scaun. Nouă nu ne era îngăduit! Noi eram de fier, de piatră!

„Smirna"! în picioare, aveam ochii ţintă la tejghetar, în picioare şi el, dindărătul tejghelei, urechile ciulite şi atenţia încordată către cei doi-trei beţivani sau palavragii fără cămin şi fără milă, gata să dăm buzna la cel mai uşor ciocănit. Şi amarnic de copilaşul care începea să închidă pleoapele-i grele de somn! Bobîrnacul, odiosul bobîrnac oriental, pe care nu l-am întîlnit la nici un popor apusean, venea să plesnească brutal nasul celui ce moţăia. Şi nu era o glumă. „Ţoapa" — după cum îl porecliseră pe tejghetar cei doi băieţi mai vechi ca mine — ne trimitea o ciocnitură de deget atît de violentă, încît, de multe ori, sîngele ne ţîşnea imediat din nas. Adesea, profitînd de o mînă încremenită pe un colţ de masă, de care ne sprijineam capul şovăitor, — căci picioarele nu ne mai ţineau — nemernicul ne punea aşa numita „poştă", adică ne agăţa între degete o fîşie de gazetă şi-i dădea foc de la distanţă. Sau ne presăra după ceafă faimosul „praf de scărpinat", care făcea să ne sîngerăm pielea cu unghiile, tot restul serii, ba chiar şi noaptea prin somn.

De toate aceste barbarii, el rîdea, lichelele cîrciumii rîdeau, patronul nu ştia nimic sau închidea ochii. Dacă vreunul bombănea ori plîngea, atunci venea rîndul înjurăturilor grosolane, al palmelor şi al corvezilor inutile, ca măturatul hrubei, ori „deretecatul" prin pivniţă şi prin şoproane.

Acestea erau *Răsplata muncii*.

Ne istoveam copilăria ca să slujim o puzderie de cheflii mîncăcioşi şi băutori ; dam în brînci, din zori şi pînă după miezul nopţii ; ne culcam în palme şi ne trezeam dimineaţa în palme. Existau dumineci şi sărbători cu lume gătită care se plimba *pe-afară*, care cînta, rîdea, benchetuia în prăvălie, cu flaşnete şi cu lăutari. Exista un pămînt cu soare, rîuri, cu păduri şi cu voioşie, noi nu existam pentru nimeni ; nimic nu exista pentru noi. Noi eram ceva asemănător paharului cu care se bea, ori furculiţei cu care se mănîncă : cine ia seama la aceste obiecte ? Cine se întreabă ce au devenit, după ce te-ai servit de ele ? Care ochi are vreme să se uite la un băiat de prăvălie ?

Şi, totuşi, exista un ochi care lua seama la noi.

*

După întîia săptămînă de plîns şi de buimăceală, băgai de seamă că un om intra în prăvălie, odată cu deschiderea şi nu mai pleca decît la închidere. Şi în tot lungul acestui timp amarnic, de optsprezece ceasuri, sta înţepenit pe un scaun, într-un colţ ferit dinspre tejgheaua bucătăriei, se mai scula cînd nu încurca pe nimeni, mai aduna un pahar, mai ştergea o masă, mai aţîţa jarul grătarului, mai dădea cu mătura pe ici, pe colo. Dar pe toate le făcea cu încetineală, aşa în treacăt, şi repede fugea la scaunul lui, cînd îl apuca o tuse înecăcioasă, de care se vedea că suferă cumplit.

Era un om aproape bătrîn. Înfăţişarea-i răpciugoasă, jigărită şi molatecă, îl îmbătrînea şi mai tare. Purta un palton ca vai de el, iar pe cap, o şapcă de marinar grec, pe care o rînduia cu mare chiverniseală, o corconea ca pe-un copil. Şapca asta, mustaţa răsucită şi barba pieptănată cu îngrijire erau toată preocupaţia lui. Nu mai văzusem un astfel de om. Şi ce se petrecea cu el era aşa de nou pentru mine, că nu-l mai slăbeam din vedere.

La început, l-am luat drept vreo rudă a stăpînului. Într-adevăr, tatăl lui Kir Leonida, moşneagul fără somn şi fără oboseală, „barba“ Zanetto, căruia-i ziceam „Ghizuroiul“, venea dimineaţa drept la el şi, cu multă curtenie, îi dădea mîna şi un „bună ziua“... la plural :

— Kalimérasas, *căpitan* Mavromati !

Apoi se așezau la cafea și se porneau pe un galimatia grecesc, cu țițiri-pițiri, din care nu înțelegeam nimic. Îmi ziceam, privindu-l cum vorbea ca un palicar : „A fost *căpitan* de vapor... Și-l cheamă Mavromati... Da' de ce-o fi scăpătat așa de rău, săracu ! ?"

În curînd, însă, văzui că birtul lui Kir Leonida era plin numai și numai de „căpitani" de vapoare : „căpitan" Valsamis, „căpitan" Papas, „căpitan" Smirniotis — căpitani și iar căpitani. Rar își dădeau mîna doi mușterii, fără să se intituleze „căpitani". Mă miram de atîta ofițerime în locanda lui Kir Leonida și mă întrebam cum se face că nu vedeam și matrozi de rînd. Mai tîrziu, am înțeles că pentru a fi „căpitan" pe strada Malului, nu e nevoie să comanzi un vapor, un remorcher, un caic, ori chiar și un șlep, ci e de-ajuns să ai numai o barcă ; orice grec, pe apă, e un *căpitan*.

Acești „căpitani" se cunoșteau bine între ei, știau să se stimeze, precum și să se disprețuiască. Adevărații comandanți de vapoare erau gravi, veneau rar și se închideau ca să petreacă în odaia prăvăliei ; iar cînd căpitănașii dădeau peste ei și-i asaltau cu chestiuni „profesionale", un zîmbet ironic flutura pe fețele lor arămii, bătute de vînturile mărilor. Înainte chiar de a le învăța limba și de a ști ce vorbeau, ajunsesem să le cunosc gradul și căpitănatul, numai după chipul cum se purtau unii față de alții. Celor autentici parcă le era greu și de a mai asculta cînd droaia de barcagii îi pisa neîncetat cu „căpitane" în sus, „căpitane" în jos.

Niciodată, însă, nu i-am văzut batjocoritori cu „căpitan" Mavromati, oricît îmi părea de ridicolă apropierea aceasta. Îi dădeau mîna, îl numeau cu cordialitate *căpitan* și se cinsteau împreună. În momentele acelea, bătrînul se aprindea, vorbea ca de la mare la mare, ocăra, gesticula, apoi se îneca cu tusea și se așeza pe scaun. Nu știam de ce era vorba. Ochii săi negri scînteiau de mînie. Barba îi tremura. Îmi era milă de el. Și tocmai atunci, ca o strivire a propriei lor striviri, interveneau caicgiii, care nu văzuseră niciodată marea și-l zeflemiseau cu cruzime. Chiar căzut în cerșetorie, „căpitan" Mavromati li se părea mai căpitan decît dînșii. El nu le da luare aminte. Cu

capul în mîini, tuşea pînă la potolirea accesului, apoi se ridica dîrz, îşi potrivea şapca cu demnitate şi începea să se plimbe, cu mîinile dindărăt, cu fruntea sus, ca pe puntea de comandă.

Bucătarul îi da mîncarea pe care o dorea, iar tejghetarul sticluţa cu vin. El mînca şi bea în colţul lui. Era o umilire, dar el n-o lua în seamă ; privea afară, în stradă, în gol, ca şi cum s-ar fi aflat în largul mării. Nu l-am văzut vreodată scoţînd un cinci din buzunar.

Nu ştiam ce-i cu el.

*

Cam la o lună de la intrare am început să ştiu : „Ţoapa", îl ura de moarte şi ne aţîţa şi pe noi împotriva lui. Zicea că e „ochiu' stăpînului", care-l hrănea „ca să *ne* spioneze".

„Să *mă* spioneze ?! îmi ziceam eu. Şi ce să spună jupînului ? Că spăl vase ? Că frec tingiri ? Că pic de somn şi sunt bătut ?"

Voia laşul de tejghetar să-i facă viaţa nesuferită şi să-l gonească din prăvălie, dar nu făţiş, ci indirect, cu mîinile noastre.

Nu intrai în conjuraţie. Dealtfel, nu făcusem nici un fel de camaraderie, atît cu tejghetarul, cît şi cu cei doi băieţi. Pe cel dintîi, aş fi dorit „să-l umfle Dunărea", cum spuneau tovarăşii mei întru asuprire, cînd erau bătuţi ; iar cu aceştia n-aveam ce vorbi şi nu-i simpatizam, fiindcă se pîrau din linguşire. Ba chiar mă pîrau şi pe mine, deşi îmi vedeam de treabă. Vina mea era că citeam, pe furiş, jurnale şi făceam fişe cu cuvinte greceşti (exact aceleaşi fişe pe care le reluam, douăzeci de ani mai tîrziu, în Elveţia, învăţînd limba franceză !).

În după-amiezi liniştite — cînd n-aveam mese şi duşumele de frecat, cînd bîzîie musca şi vinul se trezeşte în oale, cînd „Ţoapa" o ştergea la „amureaza" lui şi pe cînd colegii mei pîndeau „tabacheruşa" lui Mavromati ca să-i „trîntească chiper în tabac", eu îmi trînteam în căpăţînă noutăţi voluptoase ; făceam cunoştinţă cu o lume descoperită odată cu ziarul zilnic pe care-l luam pentru prima oară în mîini, minunată poezie atotştiutoare care-mi spunea că există un parlament, un guvern, miniştri şi deputaţi

care fac legi şi se ceartă ; că un anume Filipescu a străpuns cu sabia, în duel, pe adversarul său Lahovari ; că grecii se bat cu turcii, burii cu englezii şi spaniolii cu americanii ; că există o „afacere Dreyfus" şi că în afacerea asta un mare romancier, care se chema Zola, ridicase Franţa în picioare. Aflam că peste tot pămîntul oameni se sinucid din mizerie şi din patimi. Şi, mai ales, aflam că nu-mi cunoşteam limba : erau sumedenii de cuvinte pe care nu le văzusem scrise în nici o carte şcolară.

Faptul acesta mă disperă : cum se poate să nu pricep eu scrisul românesc ? Ce-i de făcut ? Pe cine să întreb ?

Înţelegeam să-i cer lui „căpitan" Mavromati să-mi traducă, cu chiu, cu vai, cuvinte greceşti ; pomelnic de verbe, de substantive, de tot ce se vedea şi auzea în jurul nostru, dar să-i cer să mă înveţe şi limba mea, asta mi se părea o ruşine : el era străin, pe cînd eu, pămîntean, de-abia ieşit din şcoală !

Şi n-aveam nici o altă fiinţă căreia să-i pun o întrebare de acest gen. Greci sau români, toţi muşteriii lui Kir Leonida, mi se înfăţişau ca o lume fără inimă, dornică de petrecere, indiferent faţă de un copil, pe care nici nu-l lua în seamă. Lumea asta îmi era duşmană. Eram bucuros cînd nu venea şi nu m-aş fi supărat s-aud c-a luat-o dracu pe toată, căci nu era ochi care să vadă truda noastră, nici suflet care să se înduioşeze de un sărman băiat de prăvălie, ţinut în picioare din zori şi pînă-n miez de noapte.

Singur „căpitan" Mavromati mă auzea uneori suspinînd. Fiind blînd cu el, era şi el bun cu mine.

— *Te dore pitorele, more* [1] *! Ah, caimeni* [2], ***chind ziţi stipun, ziţi totu ! Omini sinta una varvaria !***

Compătimirea e un mare răscolitor de suflete. Durerile ascunse ale fostului comandant de vapor treziră în mine mila şi impuseră tăcere propriilor mele chinuri. Viaţa de spălător de vase şi de geamuri, de frecător de tacîmuri, de tingiri, de mese şi de duşumele ; viaţa asta nemaipomenită care-mi interzicea să mă depărtez mai mult de zece paşi de uşa crîşmei, începu să-mi devie suportabilă. Îmi în-

[1] Măi.
[2] Vai de noi !

torsei ochii și bătăile inimii spre acela pe care toată lumea îl numea „edecul prăvăliei".

Și în vreme ce camarazii mei de suferință, imitînd pe tejghetar, îi puneau „poșta" pe cînd ațipea, îl cătrăneau cu piper, îi turnau apă în buzunare ori îl presărau cu „praf de scărpinat" — eu, cel mai slab printre cei slabi, luam fățiș apărarea celui învins și batjocorit, îl inștiințam de toate renghiurile ce se puneau la cale împotriva lui, mă certam cu băieții și mîncam chelfăneală de la „Țoapă".

Astfel, ne împărțirăm în două tabere adverse și inegale. Tejghetarul fu mai puțin sever cu lingușitorii lui, iar mie îmi făgădui să facă totul ca să fiu dat afară. Fusei poreclit „cațaonul". Și, în loc să ne odihnim oasele, cînd rămîneam singuri, acum înșiși colegii mei se țineau gata de bătaie. Uneori, chiar ne băteam.

Dar lupta e un semn de viață, dacă o primești cu plăcere. Să lupți pentru o idee, să lupți pentru un sentiment, pentru o patimă sau pentru o nebunie, dar să crezi în ceva și să lupți, asta e viața. Cine nu simte nevoia unei lupte, nu trăiește, ci vegetează.

Vegetasem și eu. La început, timp de cîteva săptămîni, copleșit de golul ce se făcuse în mine prin răpirea libertății, nu mai eram în stare să cuget la altceva, decît la redobîndirea acesteia. Mi-aduceam aminte de faimoasele versuri care caracterizau pe copilul desgustat de școală :

Nu vreau să-nvăț carte, vreau să fiu cioban
Ori ce-o fi mai lesne, ba chiar și țigan.

Nu puteam „să fiu... țigan", fiindcă eram român, ori dacă vreți, *corcitură*, ca tot „românul neaoș", dar în fiecare seară mă culcam cu gîndul să fug a doua zi, să nu mai dau pe acasă și să trăiesc din măturatul vagoanelor cu grăunțe, să mă fac „gozorar", ca atîția copii care foiau prin port. În clipa, însă, de a pune planul în aplicare, îmi apărea figura de sfîntă a aceleia care ar fi murit de întristare, dacă m-ar fi văzut „gozorar". Și renunțam. Și iar reveneam la ideea fugii. Și din nou mă mustra cugetul.

Zbuciumul acesta, dacă ar fi continuat, m-ar fi împins cu siguranță la vreun act de disperare. Dar iată că un ziar îmi cade în mînă și-mi povestește tot felul de fapte. Setea

mea de cunoştinţi bea ştirile cu nesaţ. Neologismele îmi dau de furcă. În acelaşi timp, primele cuvinte greceşti încep să-mi zbîrnîie cu stăruinţă în ureche. Le pun pe hîrtie. Dorinţa de a le rosti în fraze mă face să caţ în ochii plini de depărtări ai lui „căpitan" Mavromati, „stîlpul cîrciumii".

Atunci bag de seamă că „stîlpul" acesta era o ruină, în care lovea mai ales omul cel mai nesuferit mie : tejghetarul. Revolta se aprinse în mine : „căpitanul" îmi părea un om bun, suferea în tăcere toate umilinţele şi era singurul meu binevoitor într-o lume de streini. Ce avea „Ţoapa" cu dînsul ? În ce consta „spionajul" bătrînului ? Toată lumea ştia că tejghetarul avea în vecinătate o amantă, zisă „brutăreasa", o leliţă fără căpătîi, la care dădea fuga în orice clipă liberă.

Nu cumva se petreceau lucruri „necurate" cu femeia asta ?

Mă pusei la pîndă şi-l surprinsei cărînd la ea vinuri şi rachiuri vechi, fripturi, ouă, pui de găină.

Acum l-aveam la mînă ! El voia să mă dea afară. Eu prinsei gust de stat. Uitai toate necazurile. Un cîmp de activitate plăcută se deschidea înaintea mea : dor de răzbunare, sete de citit, prilej de a învăţa o limbă streină, nevoie de a iubi un om nenorocit ca şi mine.

Mă trezii ca dintr-un vis urît. Viaţa să aibă un sens. Şi de pe o zi pe alta, aspectul cîrciumii se schimbă.

*

— „Căpitan" Mavromati, ce-o fi asta „*suspensiune*" ? îi zisei într-o după-amiază, arătîndu-i ziarul.

— Nu *ştiu more niţi eo... Ma este una vivlio care ştie totu limba rumunesca...*

„Ce «biblie» să fie asta, care să «ştie toată limba românească»", mă gîndeam eu în zilele următoare, cînd, spre marea mea uimire, „căpitanul" apare într-o dimineaţă cu ea sub braţ şi mi-o depune în mîini :

— *Oriste* [1], *Panaiotachi !... Asta, ştie mai mult de chit un dascalos !...*

Citii pe copertă : *Dicţionar universal al limbii române.*

---

[1] Poftim.

Nu înțelesei numaidecît ce puteau să însemneze cuvintele *Dicționar Universal*; dar deschizîndu-l la întîmplare, simții obrajii îmbujorîndu-mi-se de plăcerea descoperirii : neologisme și expresiuni citite prin ziare îmi erau tălmăcite pe înțelesul meu. „Biblia" asta avea deci să-mi explice toate cuvintele acelea peste care treceam cu amarnică întristare. Ba, tot răsfoind volumul, văd că-mi dă și o mulțime de citate din autori ca Anton Pann, Creangă, Alecsandri, pe care îi cunoșteam din școală.

Ne aflam singuri în prăvălie : bucătarul era la piață cu un băiat ; tejghetarul și celălalt băiat deretecau prin hrubă ; „barba" Zanetto nu venise încă, iar kir Leonida se scula totdeauna tîrziu.

Luai mîna dreaptă a lui „căpitan" Mavromati și i-o sărutai cu recunoștință, apoi, beat de bucurie, incapabil să pronunț o vorbă, mă repezii în odaia de dormit și ascunsei „biblia" în rufele îngrămădite sub pernă.

De-acum încolo, *cartea sfîntă* a adolescenței mele — aceea pe care n-am mai lăsat-o din mînă timp de zece ani — avea să devie izvorul tuturor bucuriilor și al surprizelor unei vieți de copil chinuit. Ea avea să fie, nu un „dicționar", ci o amantă a copilăriei mele, o amantă-fecioară care-ți atinge fruntea cu mîna și-ți alină durerile. Nici o oboseală, nici o maltratare, nici un gînd negru, nimic n-avea să-mi mai învingă voința de a munci și suporta viața. Un om înfrînt îmi pusese în mîini o comoară ; fiecare pagină cuprindea o lume de cunoștințe ; fiecare cuvînt căutat îmi deschidea orizonturi nebănuite. Uitam că voiam să caut tălmăcirea unui termen ; uitam că timpul îmi era măsurat ; uitam de lume și de ticăloșiile ei și alunecam de la un cuvînt la altul, de la o pagină la alta, de la o știință la altă știință, de la un univers de gînduri la alt univers de gînduri, mă îndopam în chip inconștient și nu ajungeam să mă mai satur. Chiar și vremea somnului o sacrificam, adesea, în bună parte, pe cînd colegii mei sforăiau, în patul lor, rupți de trudă. Încovrigat sub o umbrelă deschisă, peste care mai aruncam și surtucul, ca să nu se vadă de afară licărirea lumînării ce-mi pîlpîia sub nas, citeam, citeam tot ce-mi cădea în mînă, căutam în dicționar și-l ascundeam repede, ca pe un

tezaur. Şi de cîte ori n-am văzut uşa odăiţei deschizîndu-se ca împinsă de vijelie şi pe tejghetar care mă turtea cu cîte un pumn în biata umbrelă, zbierîndu-mi :

— Dormi, fir-ai al dracului, dormi că trebuie să munceşti mîine !

Nu făcea nimic ! Continuam sub trînteli şi buşeli, fericit să adorm cu capul pe dicţionar, ca copilul în poala mamei.

Bucuria asta nemărginită avu un efect fizic imediat : începui să mă îngraş ! Corpul îmi deveni dolofan, bucile plesneau de sînge. Munceam ţeapăn. Mîncam şi beam ţeapăn. Farfurii, tacîmuri, tingiri, mese, uşi, ferestre, deveniră un fel de sport ; le întorceam, le răsuceam şi le dădeam gata într-o clipită. Micii mei adversari, pe care nu-i duşmăneam deloc, dealtfel, nu mai putură să-mi ţie piept nici la gîlceavă, nici la trînteală — ba, într-o zi, furios că „Ţoapa" îmi pusese piedică din bun senin şi făcuse să mă lovesc cu capul de o masă, îl plesnii în piept cu făraşul pe care-l aveam în mînă, apoi alergai la patron, mă plînsei şi avui cîştig de cauză. Astfel începui să dau brînci şi să-mi fac loc.

Pe de altă parte, mama, văzîndu-mă gras şi voios, fu fericită. Ea venea în fiecare duminică seara ca să-mi aducă primenelile, sta, cu îngăduinţa jupînului, un ceas de vorbă cu mine şi pleca. Uneori mă găsea cu o vînătaie pe obraz, provenită din loviturile barbare ale tejghetarului şi se speria buna mamă, ca şi cum aş fi fost ucis !

— Săracan de mine ! Ori te bat ăştia aşa de tare ?!

— Da' de unde, măicuţă ! M-am izbit, umblînd fără lumînare prin beci !

Şi îl luam martor pe „căpitan" Mavromati, despre care-i vorbisem cu înflăcărare. Mama ştia greceşte aproape ca o grecoaică şi, acum în urmă, nu lipsea niciodată să cheme pe „căpitan" la întreţinerile noastre, să-i mulţumească de simpatia cu care mă învăluia şi să vorbească îndelung cu dînsul.

Lucru ciudat : convorbind cu mama, Mavromati se înverşuna la cuvînt, ca în momentele cînd sta la un pahar cu cîte un comandant de vapor ; părea că tot blestemă pe cineva. Intrigat şi doritor să aflu, mă amestecam în vorbă.

— Ce-i cu „căpitanu“ mamă, ce are ?

— Eh, maică, ce să aibă... ia, păcate lumești ! Cică a avut și el casă, gospodărie, femeie, vapor... Și numai prietenii l-au adus în starea asta...

— *Da, more pedaki* [1], răcnea bietul om, holbînd ochii aprinși de ură. *M-a luatu fumia și vaporia ! M-au lasatu cu camasa, pezevenghi ! Eo n-amu fosto toto'una padochioso come azi !... Douazeți ani amu fosto capitanios peste vaporia meo ! Ah, afilotimi* [2] *gainari ! mamaligari ! pusti ! Hrima* [3], *more, hrima !...*

Se ridica, cu barba în vînt, cu șapca îndesată pe frunte, scrîșnea din măsele și se plimba cu pași repezi prin odaie, pînă îl apuca tusea, care punea capăt tuturor crizelor sale de mînie. Atunci, mama își lua noapte bună și se retrăgea, clătinînd din cap. Plecarea ei mă lăsa întotdeauna trist, dar mai ales cînd „căpitanul“ își dezvăluia trecutu-i atît de misterios pentru mine. Îmi reluam munca și plăcerile mele intime. El își relua locul pe scaun și calvarul durerilor sale neștiute.

Și lunile treceau. Crăciunul îmi adusese o zi de libertate — cu sarmale, piftie și caltaboș, „acasă“, „la mama“, cu duioșii negrăite și cu păreri de rău — o zi scurtă ca durata unei stele căzătoare în nopțile de vară.

„Căpitanului“, iarna îi aduse chinuri lungi ca torturile inchiziției : uși închise împotriva crivățului ; prăvălie plină de tembeli și de fum ; batjocuri pe-ndelete și, ceea ce fu mai înspăimîntător, ardei roșu ars pe plita mașinii de bucate, supliciu născocit de nemilosul tejghetar, care se distra în lipsa stăpînilor, asfixiindu-ne pe toți și mai ales pe sărmanul Mavromati.

Această nouă nelegiuire avea să-i fie fatală tejghetarului, dar nu chiar pe curînd cum aș fi dorit-o.

*

S-ar părea lucru de necrezut că un servitor, fie el chiar și atotputernic tejghetar, prins cu mîța-n sac, bănuit de toată mahalaua și de stăpîn, să poată teroriza pe niște copii subalterni și pe un bătrîn bolnav, fără ca nici

[1] Băiatul meu.
[2] Răi, lipsiți de generozitate.
[3] Bani.

una dintre victime să n-aibă curajul să-l dea în gît ! Şi cu toate astea, aşa este ; o autoritate instituită capătă o putere nemărginită în ochii celor slabi, care o acceptă, i se supun şi o îndură. Aşa se explică fenomenala răbdare a popoarelor faţă de asupritori : nu vreo presupusă valoare morală a acestora le dă autoritatea de-a stăpîni lumea, ci laşitatea stăpîniţilor.

În crîşma lui Kir Leonida, lucrurile se petreceau la fel. Stăpînul de fapt era tejghetarul, brută cojănească din specia acelora care în armată ucid în bătaie pe fraţii lor ţărani, de îndată ce s-au văzut cu un galon de fir cusut la mîneca hainei lor odioase.

Kir Leonida instalase pe vremea aceea, tot pe strada Malului, o fabrică de limonadă şi apă gazoasă. Ceva mai sus de cîrciumă, meşteri zidari refăceau nişte acareturi ale sale, căzute în ruină. Şi ambele întreprinderi mergeau rău : la fabrică, maşinile funcţionau defectuos, spărgeau sticlele, răneau pe mînuitori, produceau avarii şi daune ; la bina, lucrători de adunătură şi fără conducere destoinică modificau a doua zi ceea ce construiseră în ajun. Jupînul şi tatăl său, „barba“ Zanetto, forfoteau toată ziua de la o halima la cealaltă. „Ţoapa“ trona ca un paşă peste dugheană şi peste nenorocirile ei. Se afla „mîndreţea“ într-un sat fără cîini, se plimba fără ciomag, fura din gros, asuprea ca să-şi răzbune sclavia seculară care-i mocnea în sînge şi aştepta ceasul mîntuitor cînd — liberat de serviciul militar pe care-l făcea „cu schimbul“ şi nu-l făcea deloc — avea să deschidă, la rîndu-i, o cîrciumă mai dihai decît a stăpînului... „slujit cu cinste timp de ani îndelungaţi“ !...

Dar iată că uneori, tocmai cînd să zici „Doamne-ajută !“ te împiedici de un ciot şi cazi cu nasul într-o baligă. Accidentul acesta urma să i se întîmple şi tejghetarului, iar ciotul, două victime ale sale : „căpitan“ Mavromati şi eu.

Bătrînul astmatic cunoştea pe Dumitru tejghetarul din ziua cînd tatăl acestuia, ţăran din Cotu-Lung, îl adusese de mînă la Kir Leonida ; îl văzuse intrînd sfios şi ciufut, îmbrăcat cu cojocel zdrenţuit şi încălţat cu opinci netăbăcite ; îl dădăcise în toate treburile locandei şi-l învăţase

grecește, limbă pe care, după doisprezece ani de dibuire, o vorbea „ca o vacă spaniolă“, cum se spune în Franța. Acest etern *Dinu Păturică* al ciocoismului universal a urmat din instinct calea prototipului său, creat în chip definitiv de Nicolae Filimon ; a lins mîna pe care nu putea s-o muște și s-a făcut indispensabil stăpînului, apoi a început să se ridice în două picioare, a pierdut pe drum sfiiciunea și umilința și s-a așternut pe dărîmarea tuturor acelora care păreau să-i împiedice mersul spre avere. Din binefăcător, „căpitan“ Mavromati deveni pentru el „ochiu' jupînului“ ; iar băieții, care aveau aerul să se pripășească în locandă, să-nvețe grecește și să-i surpe locșorul, fură priviți ca niște rivali care trebuiau îndepărtați înainte de a prinde rădăcini ; nici unul n-a putut sta la Kir Leonida mai mult de un an. Astfel, stăpînul fu nevoit să păstreze în slujba sa pe singurul servitor „care cunoștea“ vinurile, rachiurile, pe client, rostul prăvăliei și limba greacă, aceasta absolut necesară cartierului.

Cu mine, pașalîcul „Țoapei“ avea să fie zdruncinat din temelii.

La șase luni după intrare, grație prieteniei lui „căpitan“ Mavromati, știam grecește mai bine ca tiranul nostru, fapt ce-l aruncă în turbări caraghioase. Imediat fui înconjurat de simpatia grecilor, care-mi vorbeau numai în limba lor și cereau patronului să fie serviți numai de mine. Kir Leonida o îngădui cu bucurie, mă scoase de la spălatul vaselor și mă trecu la chelnărit. De-acuma, adio leșie usturătoare și lături scîrboase ! Adio, în parte, și tu hrubă nemiloasă cu ale tale optzeci de trepte !

Cu „cărarea“ pe o ureche, curat îmbrăcat și încins cu un șorț alb ca zăpada, aveam să strig ca moș Anghel : „*vineee !*“ dar pe grecește, *amesos*[1], *erhete !*[2], *oriste, kirie !*[3]. Trebuia să-mi dovedesc destoinicia la purtatul serviciurilor și să înțeleg „dintr-un cuvînt“ ce mîncare și ce băutură mi se cere, să cunosc prețurile, să disting calitățile consumațiilor și să am ochii „în patru“ la făcutul socotelilor. Îmi dădui toată osteneala să fiu fără

---

[1] Îndată.
[2] Vine.
[3] Poftim, domnule !

pată și reușii să-mi atrag toate laudele, afară bineînțeles de-ale tejghetarului, care le păstra pentru el.

Noua mea stare ferici pe „căpitan“ Mavromati, ca și cum aș fi fost fiul său, iar mama avu lacrimi de bucurie.

Dar, nu fu numai atît. Se spune că o nenorocire nu vine niciodată singură. Eu cred că și mulțumirile se țin uneori lanț, altfel viața n-ar mai putea fi suportată.

O crîncenă brutalitate a „Țoapei“ veni să-mi modifice din nou situația și să mi-o facă aproape ideală : cei doi băieți, fiind surprinși de tejghetar pe cînd gustau împreună o picătură de rachiu, fură închiși de acesta în odaia prăvăliei și bătuți pînă la sînge. Amîndoi nenorociții fugiră de îndată ce-i scăpară din mîini ; și pînă la găsirea altora și instruirea lor, trebuia să iau asupră-mi o parte din munca celor plecați. Atunci cunoscui, pe lîngă truda pivniței și a ajutatului la bucătărie, fericirea de a duce, la abonați, sufertașele cu mîncăruri și sticlele cu băuturi — munca ideală, atît de îndelung jinduită de mine, singura care îngăduia băiețelului-servitor să calce în stradă, în cartier, în oraș, în viața asta „de afară“, pe care o doream mai aprig decît întemnițatul !

Din octombrie și pînă în april nu văzusem calea Călărașilor decît de două ori, cînd fusesem trimis să cumpăr țigări, iar mîndra mea Dunăre, o singură dată, la Crăciun. Și eu, care eram atît de obișnuit să dau drumul privirii pe luciul ei, pe pădurea ei de sălcii, pe furnicarul ei plutitor !...

Ca să țin piept acestei nostalgii, mari binefaceri trebuie să-mi fi adus prietenia lui „căpitan“ Mavromati și minunata sa „biblie“.

*

Acum, deodată, mă trezii liber : scurtă și drămuită libertate, dar cu atît mai gustată.

Dimineața, între orele nouă și zece, trebuia să mă duc pe la abonați ca să le prezint lista de bucate și să iau comenzile, apoi, între unsprezece și douăsprezece, să port mîncărurile și băuturile. Seara, același lucru. Patru ore de hoinăreală ! Patru sfinte ceasuri de visări, de beție a ochilor, a simțurilor : arbori și copaci cu muguri și pă-

sărele ; străzi măturate de vînt, udate de ploaie, pline de cîini şi de pisici ; ferestre deschise, împănate cu ghiveciuri de muşcate, garoafe, cerceluşe şi busuioc creţ ; curţi cu femei de-abia ieşite din pat, cu copii veseli, cu chiote şi cu ocări. Dar, mai presus de tot şi de toate, Dunărea avea să-mi umple ochii şi să-mi îmbete inima, cum niciodată nu ştiusem să văd şi să simt, Dunărea veşnică a copilăriilor milenare.

Şi cum slujba asta am păstrat-o în tot timpul de un an şi jumătate, cît am slujit la Kir Leonida, „căpitan" Mavromati avea să mă însoţească adesea în colindările mele şi să-mi vorbească în limba lui despre lucruri şi fapte pe care dezgustul de-o literatură ipocrită mă opreşte de-a le reda în dialoguri seci şi cu pretenţie de exactitate. Îi voi transpune aci gîndurile aşa cum îmi revin din bezna unor amintiri, doar de inimă păstrate.

„Sunt născut pe apă şi n-am crezut niciodată c-am să pot trăi şi muri în altă parte decît pe apă.

Tata avea corabie în Marea Egee ; îşi purta familia cu el ; împreună cunoşteam liniştea şi zbuciumul vieţii de marinar.

După moartea lui, am căutat să deviu singurul stăpîn al corăbiei şi am reuşit, dar cu preţul unor nedreptăţi făcute unei surori şi unui frate, ambii mai mici decît mine. Şi, de !... Poate că dacă trag astăzi păcate, dacă am ajuns la bătrîneţe să fiu batjocorit de slugi şi afumat cu ardei iute, se poate să fie şi o răsplată a strîmbătăţilor mele de-atunci !... Iată de ce tac şi înghit. Aş putea oricînd să-l prind pe tejghetar şi să-l fac să fie aruncat în puşcărie, căci a furat nu vinuri şi rachiuri, cum crezi tu, ci mii de lei. Dar de ce s-o fac ? Cine nu fură ? N-am furat eu ? N-a furat Zanetto ? Nu fură toată lumea ? Cu două braţe, nimeni nu poate să facă o corabie, nici o fabrică de ape gazoase, chiar dacă ar munci o viaţă întreagă.

Şi apoi, ce-aş cîştiga să denunţ pe un om care urmează exemplul tuturora ? Pentru Kir Leonida, tot un păduchios am să rămîn. El nu vrea să ştie că dacă s-a

trezit moștenitor de mare avere, în parte mie mi se datorește, eu l-am scos de la stăpîn pe tatăl său și eu i-am dat bani ca să deschidă locandă la Brăila, unde veneam cu corabia și vedeam că e pîine de mîncat. O avere am lăsat în prăvălia lui Zanetto, eu și prietenii mei !...

Ah, prietenii !... Prietenia !... Nu-i blestem ; n-o blestem. Dar de mari crime suntem capabili, tot fiind prieteni și tot slăvind prietenia !...

. . . .

Eram tînăr, amibițios... Și am voit să am un cargobot, nu corabie. Un zaraf din Pireu, amic din copilărie, îmi dădu banii ce-mi lipseau după vînzarea corăbiei și iată-mă căpitan pe vaporul meu !...

Atunci, m-am crezut stăpîn pe tot pămîntul. Chefuri și generozitate, fanfaronadă care te face să uiți că mai ai și datorii de plătit !

— Bravo Mavromati !...

— *Zito* [1] Mavromati !...

— *Na se heso* Mavromati !...

Aveam o nevastă spaniolă, care nu voia să se urce pe cargobot, ca mama pe corabie, și am aflat de ce : îi era mai comod să se urce în patul zarafului, prietenul meu !... Acolo nu se temea de furtună !... Ah, să nu ai niciodată un prieten zaraf !...

Ne-am smuls amîndoi bărbile, am amanetat vaporul, i-am plătit datoria și mi-am luat nevasta. Mai bine i-o lăsam și nu-i plăteam, căci tot a trebuit s-o pierd mai tîrziu, ba chiar și vaporul !...

Femeia, *more* Panagachi, e ca soarele : să nu te depărtezi prea mult de ea, dar nici să te apropii prea tare. În orice caz, nu poți să ai în același timp femeie și vapor ; unul din doi te îneacă cu siguranță !...

. . . .

După ce-am rămas pe uscat, m-am gîndit la Zanetto, pe care-l procopsisem. Am venit la Brăila. Aveam și ceva parale. I-am propus să ne facem tovarăși. Mi-a răspuns

[1] Trăiască.

că «două săbii nu intră în aceeași teacă», dar, zicea el, «dacă vrei poți să trăiești pe lîngă mine».

Am închis ochii și-am trăit pe lîngă el. La început, mai credeam în viitor și în prieteni. Mîncam cu toții la o masă, petreceam, eram stimat de colegii mei, comandanți de vapoare, care îmi făgăduiau Marea Neagră și Sfîntu Munte.

Au trecut zilele și anii. Unul după altul, au dispărut mai toți vechii prieteni care puteau să facă ceva pentru mine. În vremea asta, Zanetto devenea puternic. Eu slăbeam și mă îmbolnăveam. Cheltuind toate economiile, nu mai putui plăti și eu la cîte o masă mare și, vezi tu, cînd într-o prietenie plătește numai unul, se duce stima... și prietenia cu dînsa. Asta e o lege de la care puțini oameni se abat.

În curînd, ajunsei și zdrențăros. Atunci nu mai rămase nimic din mîndrul Mavromati! Pînă și titlul meu de *căpitan* fu pus la îndoială de tinerimea veselă a prăvăliei și luat în batjocură. Devenisem o legendă. Urmînd exemplul dat, Dumitru tejghetarul îmi servea vin trezit, ori în două cu sifon și punea copii nevinovați să-și rîdă de mine.

Nu m-am plîns nimănui și nu m-am revoltat. Mi-am zis :

«Haide, căpitan Mavromati : călătorie bună! Adio *mavra matia !...* [1]»"

! : . . . : ! ! ! ! ! ! ! : : : !

*

Vară cu călduri cotropitoare, cu alergătură de cal de tramvai și cu sudori de sînge :

— Băiete ! Un păhărel cu aburu pă el !

— Un cinzec de vin cu brumă pă pahar !

Și, cu cămașa leoarcă de nădușeală, haide în hruba înghețată, să satisfacem pe mușteriu și să preparăm teren tuberculozei care ne așteaptă pe la douăzeci de ani !

Și mereu înjurături și bătăi : șase băieți fură schimbați ; de șase ori trebui să le iau corvoada în spinare.

---

[1] Ochi negri (textual, negri-ochi).

Cîrciumă, nu era o cîrciumă, ci o gheenă. Valuri de cheflii cu stomacuri de balaur. Butoi de două sute de vedre golit într-o zi şi o noapte. Zeci de pui de găină. Pîrjoale, fleici, mititei, scrumbii de Dunăre — sute şi sute.

Toamna veni : pastramă şi vin nou.

Cu toamna veni şi al doilea an de slujbă. Tocmeală nouă. Fusei ridicat în grad : „ajutor de tejghetar", două sute de lei pe an, îmbrăcăminte, o pereche de ghete, o pălărie, o zi liberă la Paşti şi alta la Crăciun.

Şi iată şi iarna a doua. Bucurii şi drame.

„Ţoapa" să mă mănînce de viu, nu altceva ! Nu trecea o zi să nu fiu bătut.

— Ori tu ai să ieşi de-aci, ori eu !... îmi striga el necontenit.

Ba văzînd prietenia sufletească ce mă lega de „căpitan" Mavromati, îi făcea bătrînului atîtea chinuri cu ardeiul ars şi alte rele, încît, într-adevăr, ajunsese să-l gonească din prăvălie. Bietul om, foarte slăbit de boală, tuşea afară, în ger şi zăpadă, pînă ce se aera cîrciuma de fumul otrăvicios.

Stăpînii ştiau, dar, ocupaţi cu afaceri grase în oraş, treceau cu nepăsare ori cu o observaţie uşoară. Ce le păsa lor ? Tejghetarul era alfa şi omega. El conducea uzina asta pe care dînşii nici n-o mai cunoşteau.

Eram aşa de disperat, că de n-ar fi fost iubirea pe care o aveam pentru bunul Mavromati, aş fi plecat, aşa cum o dorea mizerabilul.

Destinul a voit să plec altfel. A voit acest destin ca plecarea mea să fie precedată de o victorie şi înecată într-o înfrîngere, aşa cum mi-au fost apoi toate nesfîrşitele mele plecări şi sosiri prin lumea largă.

Într-o zi de decembrie, cu toată prudenţa pe care o depuneam întotdeauna, fusei surprins de tejghetar cu dicţionarul în mînă. N-ar fi fost nimic, bineînţeles, dacă aş fi avut de-a face cu un om, dar cum duşmanul meu nu căuta decît pricini, o găsi pe cea de faţă, care se întoarse împotriva lui.

— Ce-i asta ? urlă el, smulgîndu-mi prețiosul volum ; de unde ai „cartea“ asta nouă ? Furi bani din tejghea, hoțomane !

Și nici una, nici două, îmi cîrpește un pumn în nas, de-am căzut grămadă pe dușumea.

În clipa asta, iată și kir Leonida, care, văzîndu-mă plin de sînge, se înfurie :

— Ce-i Dumitre, ori ești nebun ? Ce înseamnă barbaria asta ?

— A furat bani din tijghea, domnule Leonida ! îndrăzni să afirme bruta ; uite, a cumpărat „romanu“ ăsta gros.

Înăbușit de sîngele care-mi curgea, nu putui să răspund pe loc, mă uitam de la unul la altul, și mai ales la „căpitan“ Mavromati, care se ridicase, palid, voise să vorbească și fusese cuprins de un teribil acces de tuse.

Stăpînul respinse dicționarul pe care i-l oferea sluga odioasă și-mi ajută să mă spăl de sînge. În vremea asta, celalt repeta întruna :

— A furat bani din tijghea, da, simțisem eu demult că el fură bani din tijghea !

— *Tu* furi ! *Tu* furi !, reușii în sfîrșit să strig, din toți plămînii. Te-am prins eu cărînd *sticle de vin înfundat* la „brutăreasa“ !

În fața acestei declarații categorice, kir Leonida tresări ca mușcat de șarpe, iar tejghetarul se îngălbeni ca ceara.

„Sticlele de vin înfundat“ aveau o valoare inestimabilă. Formau un stoc de vreo mie de butelii, păstrate de treizeci de ani în fundul hrubei și nu erau de vînzare, ci se întrebuințau în familie, în cazuri de boală. Stăpînii spuneau că nu le-ar da nici dacă li s-ar oferi „greutatea lor în aur“.

— Minte ! minte ! domnule Leonida ; vrea să se scape el ! începu să sbiere „Țoapa“, dezmeticindu-se.

— Vom vedea dacă minte, zise jupînul ; dar dacă nu minte, ai pățit-o, chiar dacă ați furat amîndoi bani din tijghea. Sticlele sunt numărate. Și țin la vinul ăsta mai mult ca la bani.

— Toate sticlele sunt la locul lor ! făcu vinovatul, cu aer de siguranță.

— Da, zisei eu, „la locul lor“, dar cinzeci dintre acelea care sunt în rîndurile de jos și întoarse cu dopul spre perete, sunt goale !... Te-am pîndit între butoaie, te-am văzut cum deșertai sticla și o puneai la loc.

„Căpitan“ Mavromati interveni :

— Asta, eu n-o știam, dar ce știu e că Dumitru are zece mii de lei depuși la Casa de Depuneri. Nu cred să-i fi agonisit din lefușoara lui. Cît despre *Dicționarul* băiatului, *eu* i l-am dat anul trecut.

. . . .

O lună mai tîrziu, eram stăpîn-sluga pe tejghea, pe prăvălie și pe băieți, tratați cu milă de frate.

Mama era în nori ; un „viitor strălucit“ se deschidea înaintea mea.

Viitor de aur țara noastră are
Și prevăd prin secoli a ei... sîngerare !

Bucurie pe toată lumea. Mahalaua, care n-are inimă rea, se bucură și ea :

— Să-ți trăiască, Joițo ! Ce mai băiat !

*

Da ! „Ce mai băiat ! Să-ți trăiască“ !

Numai atît că băiatul acesta îndurase totul și progresase, nu ca să ajungă „Țoapă“ la rîndul lui, ci numai grație unui șurub care se învîrtea cu măiestrie în complicata lui mașină.

Într-o zi șurubul sări : „căpitan“ Mavromati sucombase în odaia lui, pe o laviță cu zdrențe, singur, fără mîngîierea mării, fără cuvîntul cald al lui Panagachi.

Ne aflam pe la sfîrșitul lui februarie. În ziua înmormîntării aceluia căruia îi datoram „biblia“ unei vieți, ieșii să iau comanda unui abonat care nu se înțelegea cu băieții, de curînd intrați în slujbă. Cînd să mă întorc la prăvălie, iată Dunărea purtînd sloiuri. Rămăsei înțepenit pe marginea rîpei. Nu visam, nu gîndeam, nu vedeam. Neant sufletesc. Sloiuri, cosciuge, albe depărtări.

Întîrziat-am peste măsură ? Trecut-au minute sau ceasuri ? Nu știu. Dar ceea ce știu, ceea ce e adevărat și

controlabil, e că nebunul de „barba“ Zanetto — care, chiar şi acum, cînd eram tejghetar, îmi arunca farfuria cu mititei în cap — veni să mă caute, furios că lipseam. Mă văzu privind în gol, se apropie tiptil şi, mai frumos decît „Ţoapa“, îmi dădu brînci în rîpă, pe cînd eu nu mai aparţineam lumii acesteia.

M-am dus de-a berbeleacul pînă-n vale, alunecînd pe panta înzăpezită.

Dacă aş fi murit, aceeaşi treabă ar fi fost : habar n-aveam de ce se petrecuse cu mine. Dar, sculîndu-mă teafăr, văd pe nebun urlînd şi gesticulînd, sus pe muche :

— Ah, *Kerata* ![1] Aşa ! Laşi prăvălia !... De un ceas te caut ! Vino repede, ticălosule : avem lume multă !

Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Descinsei şorţul, îl aruncai cît putui mai în nasul turbatului şi zisei, mai mult pentru mine :

— Oi fi avînd tu „lume multă“, dar nu mai ai pe căpitan Mavromati ! Na-ţi şorţul ! Şi rămîi sănătos cu lumea ta ; eu mă duc spre a mea !

. . . .

Peste cîteva ceasuri, urcînd dealul şi trecînd pe calea Călăraşilor, văd apărînd ca din pămînt dricul care ducea pe prietenul meu acolo unde nu sunt zarafi, nici spaniole, nici „Ţoape“ şi nici prieteni buni. Vreo zece inşi plictisiţi îl petreceau.

Adio, *mavra matia !*

Adio, copilăria mea !

---

[1] Pişicher.